

SPRÅKRÅDET VIL ENDRE NORSK SPRÅKPOLITIKK

DET HAR SPRÅKRÅDET IKKE MYNDIGHET TIL

Språkrådet har sendt på høring rådets forslag til reviderte retningslinjer for normering av både bokmål og nynorsk.

Språkrådet skriver: «*Vi gjer merksam på at hovudprinsippa for normering, og retninga i normeringspolitikken, som Stortinget og regjering har fastsett, ikkje kan endrast.*» Allikevel er det nettopp det Språkrådet forsøker seg på.

Nåværende Retningslinjer for normering av bokmål og nynorsk ble vedtatt så sent som i 2015. Allikevel påstår Språkrådet at retningslinjene på enkelte punkter er utdatert og misvisende, og vil derfor endre retningslinjene.

Bokmålsforbundet mener at dagens normeringsregler fullt ut er i overensstemmelse med den overordrede språkpolitikk som er vedtatt av Stortinget, og ser ingen grunn til å endre disse.

I 2002 vedtok Stortinget enstemmig å oppheve den såkalte «samnorskparagrafen» i Lov om norsk Språkråd, og satte dermed en endelig sluttstrek for samnorskpolitikken, som hadde vært gjeldene språkpolitikk i mesteparten av 1900-tallet. Det skulle altså ikke lengre være et mål å føre våre to målformer sammen til ett felles språk. Heretter skulle våre to målformer normeres på egne prinsipper, uten sideblikk til den annen målform. Dessuten skulle man utelukkende ta utgangspunkt i skriftspråket ved eventuell normering, ikke talespråket slik man gjorde under samnorsktiden.

Den største endring i de nye foreslåtte normeringsregler er at Språkrådet vil at ikke bare skriftspråket, men også talespråket kan legges til grunn ved normering av skriftspråket. Jfr. formuleringen i punkt 5.2.3. Bruksprinsippet. «*sjølv om ein primært skal ta omsyn til bruk i skriftlige tekstar, kan det og vera aktuelt å ta omsyn til bruk i munnleg språk.*» Man nevner «*Talemålsundersøkelser*». Både bokmål og nynorsk skal normeres på selvstendig grunnlag. Hvordan skal man gjøre det, når man skal legge et utall av dialekter til grunn? Dette var noe man gjorde under samnorsktiden, og som er stikk i strid med dagens overordentlige språkpolitikk som er fastsatt av Stortinget. Språkrådet har ikke myndighet til å endre denne politikk.

Et resultat av samnorskpolitikken er at skriftlig bokmål i dag oppviser langt større variasjon mellom alternative ordformer enn det som er vanlig i moderne skriftspråk. Allerede forut for Bokmålsrettskrivningen i 2005, instruerte Kulturdepartementet derfor Språkrådet om å ta ut av rettskrivningen «lite brukte former», såkalt «ordlistefyll». Dette ble også gjort. Et hundretall former

som kun hadde en bruksfrekvens på noen få prosent ble tatt ut, hovedsakelig radikale samnorskformer (tilnærmingsformer), i realiteten nynorskformer.

Fremdeles inneholder bokmålsrettskrivningen et stort antall lite brukte former, som f.eks. mjøl, mjølk, rørsle, hugnad, framifrå, og dessuten a-ender i preteritum (fortid) av typen hoppa og dansa, for bare å nevne en knippe. Former knapt noen bokmålsbrukere benytter i skrift.

I boken «*Hovuddrag i norsk språkhistorie*» Torp/Vikør (2014, utg. 2016), kan vi lese: «*Huvudinnholdet i 2005 reforma var at skiljet mellom hovudformer og sideformer vart avskaffa. I bokmål har det våre eit mål å redusere talet på valfrie former som ikkje hadde fått fast fotfeste i bruken, særleg tilnærmingsformer frå 1938*».

Språkrådet vil imidlertid ha slutt på forenklingen av bokmål. Det skal ikke lenger være noe mål på lang sikt å stramme inn normen, jfr. 5.2.4.

Stramhetsprinsippet. De vil beholde det villnis av lite brukte former, nesten alle radikale former. I de foreslåtte nye normeringsregler har Språkrådet erstattet formuleringen: «tradisjonelle former», som altså kan bli værende i språket på grunn av lang tradisjon i skriftspråket, tross mindre bruk i dag. I stedet bruker man formuleringen «mindre brukte former» som generelt skal gjelde alle lite brukte former, inkludert de mange radikale former, jfr. punkt 5.2.6 og punkt 6.2.6 i høringsutkastet. Tradisjonsprinsippet. Språkrådet vil altså «frede» de mindre brukte radikale former. De fremstiller det som om den vide bokmålsrettskrivningen ikke er noe problem, men det er det. Ikke minst for de mange tusen innvandrere som er kommet til Norge i de senere år, og som skal lære seg norsk. Nesten alle innvandrere foretrekker bokmål. 98,5 prosent av de som avla statsborgerprøven i 2020, valgte bokmål, ifølge tall fra Integrerings- og mangfolddirektoratet.

Det er vel dokumentert at de aller fleste bokmålsbrukere skriver moderat bokmål. Kjersti Kolas masteroppgave fra 2014 viste at hele 84 prosent skrev moderat bokmål. Undersøkelsen bygget på Leksikalsk bokmåls-korpus med over 100 millioner ord.

Hvorfor vil Språkrådet beholde den vide bokmålsnorm? Jo, det er fordi de radikale samnorskformer er Språkrådets foretrukne former. I Språkrådets publikasjoner «Statspråk» og «Språknytt» er 50-60 prosent skrevet på nynorsk, og resten stort sett på radikalt bokmål. Det må her nevnes at vel 90 prosent av landets språkbrukere skriver bokmål, jfr. Skattedirektoratets språkstatistikk 2020. Blant den yngre del av befolkningen er det knapt nok nynorskbrukere. Blant norske universitetsstudenter er kun 2,8 prosent

nynorskbrukere, ifølge tall fra våre 10 universiteter våren 2021. Språkrådet er helt i utakt med norske språkbrukere.

Nesten 20 år etter at Stortinget slo siste spiker i kisten for samnorskpolitikken, forsøker altså Språkrådet seg med et nytt samnorsk-fremstøt.

Såkalt norvagisering er for Språkrådet nærmest blitt en besettelse. Allerede i 1996 introduserte Språkrådet en lang rekke nye norvagiseringsformer, bl.a. sjarter, sjåk, skvåsj, gaid, fait, sørvis, overhedd og keitering. I 2010, 14 år senere undersøkte språkforsker Gisle Andersen ved NHH bruken av disse former. Nesten ingen brukte disse former, de fleste hadde en bruksfrekvens på under 1 prosent. Situasjonen er den samme i 2021, et kvart århundre senere. De er nesten alle blitt «ordlistefyll». Da Språkrådet også foreslo at «pub» skulle skrives «pøbb», og «bacon» skulle skrives «beiken», vakte det så stor oppmerksomhet og sterk motstand, at Språkrådet trakk forslaget. Tross fiaskoen har Språkrådet utarbeidet en strategi for å fremme norvagiserte former. Språkrådet er selvsagt skuffet over at de fleste språkbrukere ikke har latt seg overbevise av dets argumenter. Men Språkrådet vet råd, vil ikke språkbrukerne ta i bruk norvagiserte former frivillig, skal de tvinges til det, i alle fall dersom de vil holde seg innenfor offisiell rettskrivning. Bemerk formuleringen: «*Det kan også bli aktuelt å innføre norvagiserte former som eneform*». Det betyr i praksis at Språkrådet kan forby utbredte ikke-norvagiserte former, til fordel for lite brukte norvagiserte former. Dette har ikke skjedd siden «samnorskrettskrivningen» i 1938. Da ble sterkt utbredte tradisjonelle former forbudt til fordel for lite brukte samnorskformer. Dette er også i strid med nåværende Språkpolitikk som er fastsatt av Stortinget. Gjeldene språkpolitikk fastslår at det ved endring av rettskrivningen, kun skal tas hensyn til den faktisk skriftlige språkbruk i samfunnet.

Bokmålsforbundet mener at Språkrådet bør trekke forslaget til nye normeringsregler. Hvis ikke, bør Storting og regjering gripe inn og fortelle Språkrådet hvilke fullmakter de har.

For Bokmålsforbundet

Arve Waage

viseformann

pensjonert advokat